

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО» (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЖИТТЄВОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
19-20 травня 2023 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2023

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 24.02.2023 р.)

Актуальні проблеми життєвого та професійного само-
А 43 **здійснення особистості** : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика» (19-20 травня 2023 р.) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2023. 168 с.

ISBN 978-617-7757-55-8

Редакційна колегія

Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*

Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*

Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-55-8

© Університет Ушинського, 2023

УДК: 159.9

ІНТЕЛЕКТ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Черножук Ю. Г.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Ганзенко Г. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У публікації представлено результати кореляційного аналізу показників інтелекту юнаків та дівчат. Відповідно до мети та завдань роботи до психодіагностичного комплексу, що був застосований під час емпіричного дослідження, увійшли наступні методики: тести «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда, М. Салліван, «Емоційний інтелект» Н. Холла, «Емоційний інтелект (Емін)» В. Люсіна, «Прогресивні матриці» Дж. Равена, «Тест структури інтелекту» (ТСІ) Р. Амтхауера. Вибірку склали 40 осіб юнацького віку, серед яких 18 юнаків і 22 дівчат. Кореляційний аналіз дозволив вивчити закономірні взаємозв'язки між показниками інтелекту, встановити, що зазначені зв'язки мають переважно додатний характер.

Ключові слова: інтелект, соціальний інтелект, загальний інтелект, емоційний інтелект, вербальний інтелект, особи юнацького віку.

Інтелектуальний потенціал суспільства є провідним чинником його розвитку. Тому проблема дослідження інтелекту є однією з базових у сучасній психології [2]. Вивчення інтелекту сприяє глибшому розкриттю основних закономірностей психіки людини, розумінню природи індивідуальних відмінностей у прояві загальних здібностей, допомагає у профорієнтації тощо.

Аналіз літературних джерел за темою дослідження дає змогу уточнити поняття «інтелект». Варто відзначити, що хоча вивченню інтелекту присвячено безліч наукових праць (Г. Айзенк, Р. Амтхауер, А. Біне, Дж. Брунер, Л. Бурлачук, Д. Векслер, Ф. Гальтон, Г. Гарднер, Дж. Гілфорд, Ю. Гільбух, Р. Кеттелл, У. Найсер, Г. Олпорт, Ж. П'яже, М. Смульсон,

Ч. Спірмен, Л. Терстоун, Е. Торндайк тощо), проте, наявні трактування згаданого феномену є досить неоднорідними. Якнайкраще психологічній природі інтелекту, на наш погляд, відповідає визначення, яке було запропоновано Р. Стернбергом – розумова діяльність, спрямована на цілеспрямоване пристосування, вибір і формування середовища реального світу, що має відношення до життя людини [5].

Аналіз праць з проблем дослідження інтелекту показує, що однією з недостатньо вивчених є проблема інтелектуальних відмінностей за статевою приналежністю. Зокрема, це стосується осіб юнацького віку. Серед науковців, що вивчають цю проблему, можна відзначити І. А. Бідюка [1], О. П. Лящ [3], С. В. Харченко [4] та ін. Їхні роботи є вельми цікавими й корисними, однак, на наш погляд, зазначена проблема залишається недостатньо дослідженою. Це й зумовило вибір теми нашого дослідження – «Інтелект осіб юнацького віку: гендерний аспект»

Мета дослідження – дослідити індивідуально-психологічні особливості інтелекту юнаків та дівчат. Відповідно до мети дослідження було визначено наступні **завдання**:

1) проаналізувати теоретичну літературу за темою дослідження;

2) обрати параметри інтелекту, які будуть досліджені та методики для проведення емпіричного дослідження;

3) сформулювати вибірку, провести емпіричне дослідження, здійснити математичну обробку та психологічну інтерпретацію результатів дослідження.

З урахуванням мети та завдань дослідження, нами були обрані наступні методи та методики: *емпіричні* – спостереження, бесіда, тестування, що застосовувалося з метою вивчення різних видів інтелекту досліджуваних; *статистичні* – обробка та узагальнення даних емпіричного дослідження з використанням комп'ютерного пакету SPSS 18.0 for Windows.

Враховуючи особливості мети дослідження, для тестування нами було обрано:

1) Тест «Соціальний інтелект» Дж. Гілфорда, М. Салліван, що визначає рівень соціального інтелекту, де СІ1 – пізнання результатів поведінки, СІ2 – пізнання фактів поведінки (групи експресії), СІ3 – пізнання змін поведінки (вербальна експресія),

С14 – пізнання систем поведінки (історії з доповненням), КО – композитна оцінка соціального інтелекту.

2) Тест «Емоційний інтелект» Н. Холла, за допомогою якого визначається рівень емоційного інтелекту за шкалами: ЕО – емоційна обізнаність, УСЕ – управління своїми емоціями, С – самомотивація, Е – емпатія, РЕ – розпізнавання емоцій інших людей, І – інтегративний рівень емоційного інтелекту.

3) Тест ЕmІn (емоційний інтелект) Д.Люсіна, що визначає рівень емоційного інтелекту за шкалами: МР – розуміння чужих емоцій, МУ – управління чужими емоціями, ВР – розуміння своїх емоцій, ВУ – управління своїми емоціями, ВЕ – контроль експресії, МЕІ – міжособистісний емоційний інтелект, ВЕІ – внутрішньо особистісний емоційний інтелект, РЕ – розуміння емоцій, УЕ – управління емоціями, ЗЕІ – загальний рівень емоційного інтелекту.

4) Тест «Прогресивні матриці Равена», за яким визначається загальний інтелект. Тест складається з кількох серій тестів: серія, де встановлено принцип взаємозв'язку в структурі питань (ВФ), серія, що побудована на принципі аналогії між фігурами завдань (АФ), серія, що побудована за принципом прогресивних змін у фігурах матриць (ЗФ), серія, що побудована за принципом прегрупуювання фігур (ПФ), серія, що побудована на розкладі основної фігури на елементи (ЕФ), серія тестів, що побудовані за принципом прогресивних змін (ПЗ).

5) Тест структури інтелекту Амтхауера, який ми використовували для дослідження рівня вербального інтелекту. Нами було проведено дослідження за субтестами 1-4 та отримані результати за шкалами: ОС – логічний відбір, поінформованість, ІЛ – визначення спільних рис, ПА – пошук аналогій, ГО – визначення загального.

Під час проведення дослідження було сформовано вибірку, що включала 40 студентів Університету Ушинського, 18 з яких – юнаки, 22 – дівчата). У табл. 1 і 2 наведені результати кореляційного аналізу, що свідчать про співвідношення показників інтелекту юнаків та дівчат.

Результати кореляційного аналізу свідчать про наявність статистично значущих взаємозв'язків між низкою показників інтелекту юнаків. Встановлено наявність додатніх зв'язків на рівні 1% між показниками С11 (пізнання результатів поведінки) та ЕФ (елементи фігур), С12 (пізнання фактів поведінки) та ПФ

(перегрупування фігур), КО (комполитна оцінка) та ЕФ (елементи фігур).

Таблиця 1

Значущі коефіцієнти кореляції між показниками юнаків (n=18)

Показники	ЗФ	ПФ	ЕФ	ОС	ІЛ	ПА	ГО
МУ					498*		
ВЕ					-556*		
МЕІ					527*		
ЗЕІ			-482*				
ЕО						-477*	514*
УСЕ							469*
РЕ		488*					548*
І							473*
СІ1			826**				
СІ2	516*	608**					514*
СІ3				567*			
КО			609**				589*

Примітка: Тут і в наступних таблицях: 1) у таблиці нулі й коми опущені; 2) ** кореляція значима на рівні 0,01 ($p \leq 0,01$); * кореляція значима на рівні 0,05 ($p \leq 0,05$).

Таблиця 2

Значущі коефіцієнти кореляції між показниками дівчат (n=22)

Показники	ВФ	ЗФ	ПФ	ЕФ	ОС	ІЛ	ГО
МУ							479*
ВР		467*	543*				
ВЕ							453*
ВЕІ							438*
РЕ						494*	504*
УЕ							501*
Е		462*				491*	494*
І		483*					
СІ1							557**
СІ2	441*				425*		447*
СІ3				566*			
СІ4						508*	
КО				483*		475*	

На рівні 5% у такий спосіб корелюють показник ІЛ (визначення спільних рис) з показниками МУ (управління чужими емоціями), ВЕ (контроль експресії), МЕІ (міжособистісний емоційний інтелект); показник ГО (визначення загального) з показниками ЕО (емоційна обізнаність), УСЕ (управління своїми емоціями), РЕ (розпізнавання емоцій інших людей), І (інтегративний рівень емоційного інтелекту), СІ2 (пізнання фактів поведінки), КО (комполитна оцінка); показник ІЛ (визначення спільних рис) з показниками МУ (управління чужими емоціями) МЕІ (міжособистісний емоційний інтелект); РЕ (розпізнавання емоцій інших людей) з показником ПФ (перегрупування фігур), СІ2 (пізнання фактів поведінки) з ЗФ (прогресивні зміни у фігурах матриць), СІ3 (пізнання змін поведінки) з ОС. Від'ємно пов'язані між собою показники ІЛ (визначення спільних рис) та ВЕ (контроль експресії); ЗЕІ та ЕФ (елементи фігур); ЕО (емоційна обізнаність) та ПА (пошук аналогій).

У дівчат спостерігаються лише додатні зв'язки між показниками на 5% рівні. У такий спосіб корелюють ГО (визначення загального) з МУ (управління чужими емоціями), ВЕ (контроль експресії), ВЕІ (внутрішньо особистісний емоційний інтелект), РЕ (розпізнавання емоцій інших людей), УЕ (управління емоціями), ЕФ (елементи фігур), СІ1 (пізнання результатів поведінки), СІ2 (пізнання фактів поведінки); ІЛ (визначення спільних рис) та показниками з РЕ (розпізнавання емоцій інших людей), ЕФ (елементи фігур), СІ4 (пізнання систем поведінки), КО (комполитна оцінка); ОС (логічний відбір, поінформованість) з СІ2 (пізнання фактів поведінки), ЕФ (елементи фігур) з СІ3 (пізнання змін поведінки) та КО (комполитна оцінка); ПФ (перегрупування фігур) з ВР (розуміння своїх емоцій); ЗФ (прогресивні зміни у фігурах матриць) з ВР (розуміння своїх емоцій), ЕФ (елементи фігур) та І (інтегративний рівень емоційного інтелекту); ВФ (взаємозв'язок фігур) з СІ2 (пізнання фактів поведінки).

Кореляційний аналіз дозволив:

- 1) вивчити закономірні взаємозв'язки між показниками інтелекту;
- 2) встановити, що зазначені зв'язки мають переважно додатний характер;
- 3) за допомогою кількісного аналізу вирішене завдання пошуку взаємозв'язків між різними параметрами.

Наступним кроком нашого дослідження буде якісний аналіз даних, що дозволить здійснити пошук індивідуально-психологічних особливостей інтелекту юнаків та дівчат.

Література

1. Бідюк І. А. Особливості загального та емоційного інтелекту студентів. Гендерний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 3. С. 165-169.
2. Галян І. М. *Психодіагностика*: [навч. посібн.]. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
3. *Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці*: [монографія] / За ред. О. Ю. Бурова. Київ : ТОВ «Інфосистем», 2012. 258 с.
4. Харченко С. В. Особливості соціального інтелекту в юнацькому віці. *Наук. вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки». 2017. Вип. 2. Т. 2. С. 112-116.
5. Sternberg R. J. Components of human intelligence. *Cognition*, 1983, Vol. 15. Pp. 1-48.

УДК 159.9:316.36(045)

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБНИМИ СТОСУНКАМИ

Гордієнко І. О.

*кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Сидоренко О. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У статті розглянуто феномени «психологічне благополуччя» та «задоволеність у шлюбних стосунках». Надано результати емпіричного дослідження взаємозв'язку показників психологічного благополуччя та задоволеності шлюбними стосунками. Презентовано результати кореляційного аналізу особливостей взаємозв'язків показників психологічного благополуччя особистості та задоволеності шлюбом. Виявлено значимі зв'язки